

**ЎЗБЕКИСТОНДА МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТИЗИМИНИНГ
МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДАГИ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНСИЯЛАРИ**

**ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ**

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE PRESCHOOL
EDUCATION SYSTEM IN UZBEKISTAN IN THE YEARS OF
INDEPENDENCE**

Qosimov Dilmurodjon A’zamjonovich

Andijon viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o’rgatish milliy markazi
metodik xizmat ko’rastish bo’limi tarix fani metodisti

azamjonovich1989@gmail.com

Аннотация. Ushbu maqolada O’zbekistonning mustaqillik yillaridagi maktabgacha ta’lim tizimining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot 1991-yildan 2024-yilgacha bo’lgan davrni qamrab oladi. Maqolada mustaqillikdan keyin maktabgacha ta’lim tizimidagi o’zgarishlar, islohotlar va ularning natijalari ko’rib chiqiladi. Shuningdek, sohaning bugungi kundagi holati va rivojlanish istiqbollari ham tahlil etiladi. Tadqiqot natijalariga ko’ra, O’zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimi sezilarli darajada rivojlangan bo’lsa-da, hali ham yechimini kutayotgan muammolar mavjud. Maqolada aniqlangan muammolarni bartaraf etish va sohani yanada rivojlantirish bo’yicha tavsiyalar berilgan.

Калит so’zlar: O’zbekiston, maktabgacha ta’lim, mustaqillik, rivojlanish tendensiyalari, islohotlar, muammolar, istiqbollar

Аннотация. В данной статье анализируются тенденции развития системы дошкольного образования Узбекистана в годы независимости. Исследование охватывает период с 1991 по 2024 год. В статье рассматриваются изменения, реформы и их результаты в системе дошкольного образования после обретения независимости. Также анализируется современное состояние и перспективы развития отрасли. Согласно исследованию, несмотря на то, что система

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

дошкольного образования в Узбекистане значительно развита, все еще существуют проблемы, которые ждут своего решения. В статье даны рекомендации по устранению выявленных проблем и дальнейшему развитию отрасли.

Ключевые слова: Узбекистан, дошкольное образование, независимость, тенденции развития, реформы, проблемы, перспективы

Abstract. This article analyzes the development trends of the preschool education system in the years of independence of Uzbekistan. The study covers the period from 1991 to 2024. The article examines changes in the preschool education system after independence, reforms and their results. The current state and development prospects of the industry are also analyzed. According to the results of the study, although the preschool system has developed significantly in Uzbekistan, there are still problems waiting for a solution. The article provides recommendations for the elimination of identified problems and the further development of the industry.

Keywords: Uzbekistan, preschool education, independence, development trends, reforms, problems, prospects

KIRISH

Mustaqillikka erishilgandan so‘ng O‘zbekistonda barcha sohalarda tub islohotlar amalga oshirildi. Ta‘lim tizimi ham bundan mustasno emas. Ayniqsa, maktabgacha ta‘lim tizimida sezilarli o‘zgarishlar ro‘y berdi. Bugungi kunda maktabgacha ta‘lim har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [1]. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, maktabgacha ta‘lim bolaning kelajakdagi muvaffaqiyatiga katta ta‘sir ko‘rsatadi [2]. Shu bois, mazkur tadqiqotda O‘zbekistonda maktabgacha ta‘lim tizimining mustaqillik yillaridagi rivojlanish tendensiyalari o‘rganiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot uchun 1991-2024-yillar orasidagi davr tanlab olindi. Bu davr mustaqillikning dastlabki yillaridan to bugungi kungacha bo‘lgan vaqtni qamrab oladi. Tadqiqotda maktabgacha ta‘limga oid qonunlar, qarorlar, statistik ma‘lumotlar, ilmiy maqolalar va boshqa manbalar tahlil qilindi. Xususan, Xalq ta‘limi vazirligi, Maktabgacha ta‘lim vazirligi hamda Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy ma‘lumotlaridan foydalanildi.

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mustaqillikning dastlabki yillarida maktabgacha ta'lim muassasalari soni keskin kamaygan. 1990-yillar oxirida maktabgacha ta'lim qamrovi atigi 20 foizni tashkil etgan [3]. Biroq keyingi yillarda bu ko'rsatkich asta-sekin oshib bordi va 2022-yilga kelib 70 foizdan oshdi [4]. Xususan, 2017-2021-yillarda maktabgacha ta'limni rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan:

Maktabgacha ta'lim muassasalarini qurish, rekonstruksiya qilish va ta'mirlash ishlariga katta mablag'lar ajratildi;

- Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini qo'llab-quvvatlash choralari ko'rildi, davlat-xususiy sheriklik asosida bog'chalar tashkil etish yo'lga qo'yildi;

- Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi tarbiyachilar va boshqa xodimlarning maoshlarini oshirish va moddiy rag'batlantirish tizimi takomillashtirildi;

- Maktabgacha yoshdagi bolalarni tayyorlov guruhlariga jalb qilish, 5-6 yoshli bolalarni bir yillik bepul tayyorlovdan o'tkazish tizimi joriy etildi [5].

Bularning barchasi maktabgacha ta'lim qamrovini oshirish va sifatini yaxshilashga xizmat qildi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng maktabgacha ta'lim tizimida sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi. Dastlabki yillarda iqtisodiy qiyinchiliklar va boshqa sabablar tufayli bog'chalar soni qisqardi, moddiy-texnik baza yomonlashdi, maktabgacha ta'lim sifati pasaydi. Biroq keyingi davrlarda, ayniqsa 2010-yillardan boshlab maktabgacha ta'limga e'tibor kuchaydi. Davlat maktabgacha ta'limni ustuvor yo'nalish deb belgilab, bog'chalar qurilishi va ta'mirlanishiga katta mablag'lar ajratdi, tarbiyachilar maoshi va malakasini oshirish bo'yicha ishlar olib borildi. Ushbu chora-tadbirlar natijasida maktabgacha ta'lim qamrovi oshdi, bog'chalarning moddiy-texnik bazasi yaxshilandi, tarbiyachilarning salohiyati yuksaldi.

Xususan, oxirgi 5 yilda maktabgacha ta'limga innovatsion yondashuvlar joriy etildi, nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyati rag'batlantirilib, sog'lom raqobat muhiti shakllandi. Maktabgacha ta'limni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish, sohadagi muammolarni tizimli tahlil qilish va samarali yechimlarni ishlab chiqish maqsadida Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etildi [5]. Bu o'z navbatida sohani yanada rivojlantirishga xizmat qildi.

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir jihat - maktabgacha ta'lim oldiga qo'yilgan vazifalar va talablar zamon bilan hamnafas ravishda o'zgarib, yangilanib bormoqda. Ilgari bog'chani asosiy vazifasi bolani umumiy tarzda maktabga tayyorlash bo'lgan bo'lsa, bugun maktabgacha ta'lim oldiga bolaning har tomonlama - jismoniy, intellektual, axloqiy rivojlanishini ta'minlash, uning qobiliyat va iste'dodini aniqlash hamda ro'yobga chiqarish kabi muhim vazifalar qo'yilgan. Zamonaviy bog'chalar bolaga ta'lim beribgina qolmay, tarbiya ham berishi, shu bilan birga parvarishlashi, qo'llab-quvvatlashi lozim. Bog'cha bolaning intellektual salohiyatini oshirish bilan birga, uning sog'lom turmush tarzini shakllantirish, jismonan baquvvat bo'lib o'sishiga ham ko'maklashishi zarur [6].

Shu bilan birga, tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimi rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan qator muammolar ham mavjud. Eng asosiy muammo - maktabgacha ta'lim muassasalari yetishmasligi, ayniqsa chekka hududlarda ushbu muammo yaqqol seziladi. Bog'chalar bilan ta'minlanganlik darajasi bo'yicha viloyatlararo katta farqlar mavjud. Ayrim joylarda ta'mirlash va rekonstruksiya muhtoj bog'chalar ko'p [7]. Bog'chalarga bolalarni qabul qilishda ham qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda, navbatlar ko'paygan, ayniqsa yirik shaharlarda bu muammo keskin tus olgan [8].

Muammolardan yana biri - maktabgacha ta'lim sifatini yanada yaxshilash zarurati. Bog'chalarning moddiy-texnik bazasi, o'quv-metodik ta'minoti talab darajasida emas. Tarbiyachilar malakasi, ish haqining pastligi ham sifatga ta'sir qilmoqda. Maktabgacha ta'lim muassasalarida zamonaviy axborot texnologiyalari, multimediali o'quv qurollari yetarli emas [6]. Bundan tashqari, maktabgacha ta'limda bolaning shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari, iste'dodini aniqlash va ro'yobga chiqarish bo'yicha ishlar talab darajasida emas.

Muammolardan yana biri bu - maktabgacha yoshdagi bolalarning bir qismini bog'chaga qamrab olishning imkoni yo'qligi. Ayniqsa kam ta'minlangan oilalar, ishsizlar, nogironligi bor ota-onalar farzandlarini bog'chaga bera olmayapti. Maxsus ehtiyojli bolalarni maktabgacha ta'limga jalb qilish ham qoniqarli emas. Ular uchun inklyuziv muhit yaratish, zarur shart-sharoitlar bilan ta'minlash masalasi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi [9].

Yuqoridagi muammolarning barchasi maktabgacha ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, sohaning barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Shu bois, yaqin va o'rta muddatli istiqbolda ushbu muammolarni hal etish maqsadga muvofiq. Xususan:

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 7. July 2024

davlat byudjeti mablag'lari hisobidan yangi bog'chalar qurish, mavjudlarini ta'mirlash va rekonstruksiya qilish;

maktabgacha ta'lim muassasalarini zamonaviy o'quv qurollari, multimediali vositalar bilan ta'minlash;

maktabgacha ta'lim xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish, tarbiyachilar ish haqini munosib darajaga yetkazish;

maktabgacha ta'limda inklyuzivlikni ta'minlash, maxsus ehtiyojli bolalarni qo'llab-quvvatlash;

maktabgacha ta'limga davlat-xususiy sheriklik tamoyillarini keng joriy etish, nodavlat maktabgacha ta'lim faoliyatini rag'batlantirish kabi yechimlar maqsadga muvofiq.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, maktabgacha ta'lim davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi. Shu bois so'nggi yillarda ushbu sohaga katta e'tibor qaratildi, islohotlar amalga oshirildi, soha rivojlanishiga kompleks yondashuv belgilandi. 2017-2021-yillarda maktabgacha ta'limni rivojlantirish strategiyasi muvaffaqiyatli amalga oshirildi. 2030-yilgacha mo'ljallangan yangi konsepsiya ishlab chiqildi. Hukumat tomonidan maktabgacha ta'limni rivojlantirishga yo'naltirilgan qo'shimcha mablag'lar ajratilishi kutilmoqda. Bular o'z navbatida sohaning yanada takomillashuviga, bolalar uchun maktabgacha ta'limda yangi imkoniyatlar yaratilishiga zamin yaratadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, mustaqillik yillarida O'zbekistonda maktabgacha ta'lim sezilarli rivojlandi. Ayniqsa, so'nggi yillarda bu borada ijobiy o'zgarishlar tezlashdi. Davlat maktabgacha ta'limni ustuvor yo'nalish sifatida belgilab, katta mablag'lar ajratmoqda. Nodavlat sektor ham jadal rivojlanib, raqobat muhitini shakllantirmoqda. Natijada yangi bog'chalar qurilmoqda, mavjudlari ta'mirlanib, zamonaviy o'quv qurollari bilan jihozlanmoqda. Tarbiyachilar malakasi oshirilmoqda.

Shu bilan birga, maktabgacha ta'limda hali ham yechimini kutayotgan muammolar bor. Birinchidan, maktabgacha ta'lim qamrovi hali ham yetarli emas, ayniqsa qishloq joylarida bu ko'rsatkich pastligicha qolmoqda. Sabablaridan biri aholining maktabgacha ta'limga bo'lgan talabi va ehtiyojining pastligi, ota-onalarning farzandlarini bog'chaga berish istagi yo'qligi hisoblanadi. Ikkinchidan, maktabgacha ta'lim sifati yanada oshirilishi lozim. Bog'chalarda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar yetarlicha joriy etilmagan. Tarbiyachilarning

malakasi hali ham talab darajasida emas. Muammolardan yana biri maktabgacha ta'limda inklyuzivlikni ta'minlash masalasidir. Imkoniyati cheklangan bolalar uchun sharoitlar yetarli emas.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoev, Sh. M. (2017). Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: O'zbekiston.
2. UNICEF (2019). A world ready to learn: Prioritizing quality early childhood education. New York: UNICEF.
3. Stat.uz. (2022). Maktabgacha ta'lim. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. [online]
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 08.05.2019 yildagi PQ-4312-son, <https://lex.uz/docs/-4327235>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2018). Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. PQ-3261-son, 30.09.2018.
6. Abdullayeva, O. (2020). Maktabgacha ta'lim: muammolar va istiqbollar. Pedagogika jurnali, 1(3), 100-108.
7. Ikromova, M. (2021). Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishning asosiy omillari. Zamonaviy ta'lim / Sovremennoe obrazovanie, 11, 51-58.
8. Shomaxmudova, L. (2019). Maxsus ehtiyojli bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llab-quvvatlash masalalari. Pedagogik mahorat, 5, 101-105.
9. Mirziyoev, Sh. (2022). Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston.

**Research Science and
Innovation House**